

DRUHÁ KNIHA VÝSTUPU NA HORU KARMEL

První kapitola

nadpis celé druhé knihy: oznamuje téma této části, tj. že půjde o pojednání o druhé části noci („noci ducha“), kde hraje důležitou roli víra. Víra bude v celé druhé knize opakovaně prezentována jako „nejbližší prostředek výstupu ke sjednocení“ s Bohem. Ohlašuje se i změna nosných motivů, které nyní budou strukturovat dále pojednání: motiv noci bude nahrazen motivem teologálních ctností. Zároveň půjde o komentář k obsahu druhé sloky vstupní básně *Za noci temné*.

2V 1,1

začíná se motivem **šťěstí** („*dichosa ventura*“ – zdar, „mít štěstí“, uspět): člověku se podařilo oprostit se od duchovních nedokonalostí (*imperfecciones espirituales*) a od neuspořádaných tuh (*apetitos*). Jan od Kříže konstatuje, že **zklidnění ducha**, které dovoluje vstoupit do vnitřní temnoty (nahoty, obnažení ode všeho, *desnudez espiritual*¹) je samo o sobě velmi těžké. Nic než víra je nyní cestou ke spojení s Bohem.

Následuje obraz **tajného/skrytého schodiště**: jeho „stupně a články“, to, co se tu děje smyslům i rozumu tu totiž zůstává skryté. Není tedy vůbec zřejmé, že se tu vůbec cosi odehrává a není jisté, že bych tomu porozuměl, proto mluvíme o vjemu temnoty a o tom, že v této fázi duchovní cesty kráčíme „beze světla smyslů a rozumu“. Text zde výslovně nepopírá celkovou hodnotu porozumění světu a tomu, co se nám děje, kterou nám obvykle poskytují „empirická data“ vnímaná našimi smysly, nebo podněty, které zpracovává náš rozum – avšak v této etapě jsme vyzváni, abychom tento způsob vnímání a porozumění skutečnosti překročili, abychom vyšli/vystoupili („*saliendo*“) „ze svých přirozených rozumových omezení“. Účelem tohoto vyjití je stoupaní po „božském schodišti víry“, „které stoupá a proniká až do Božích hlubin“.

Víru tu Jan od Kříže přirovnává k **šatu**: lidská duše podle něj „vyšla přestrojená“. Toto přestrojení člověku v této fázi cesty usnadňuje cestu, protože tu podle Jana „přirozená stránka“ člověka neruší. Mystik v této souvislosti zmiňuje i tři klasické sféry, odkud k člověku přichází pokušení: „časné, rozumové, ďábelské“ – právě jim je zde odebrána možnost „uškodit tomu, kdo putuje ve víře“. Už na tomto místě Jan od Kříže říká, že jde jen o zdánlivé temnoty: temné jsou zejména kvůli tomu, co nás pokouší, protože „pro ďábla je světlo víry horší než tma“. Kráčíme tedy paradoxně ve světle, avšak cosi v nám nám brání tuto světelnost vnímat.

2V 1,2

Moci jít světlem/temnotou víry je **dichosa ventura**, „velká výhra“, protože jde o cestu, která nás vyvádí ze všech našich přirozených preludů a nemístných úvah o duchovním životě (*fantasmas naturales y razones espirituales*), i před nimi jsme nyní „v bezpečí“.

Ztrátí se tu i význam **touhy** (*ansias*), která nám byla nápomocna v noci smyslů a bez níž bychom dříve jen obtížně šli dál. Touhu po lásce nyní nahradil **klid**, respektive právě klidu bude zapotřebí k vyjití z této části, kde vládne určitý neklid na duchovní rovině („uklidnit dům ducha“). V tom smyslu bude zapotřebí zapřít/zřít se, tj. nenechat se vláčet mohutnostmi, zálibami a žádostmi ducha a kráčet v holé víře (*en pura fe*). Na závěr odstavce Jan připomíná cíl celé pouti: až toto skončí, tj. až si projdeme i tímto stádiem cesty, dospějeme ke spojení duše s Milovaným „*en una unión de sencillez, y pureza, y amor, y semejanza*.“

2V 1,3

¹ opakující se přívlastek *espiritual* chápou především jako odkaz k tomu, že materiálně se odřící „všeho“ prostě nestačí, že existuje i vnitřní ulpívání na lidech, věcech, vlastních názorech atd.

„V temnotách“ (*a oscuras*) – obrat, který chce vyjádřit větší intenzitu noci než v předešlé etapě: i v noci obvykle něco kolem sebe zahlédáme, avšak tady už jde o temnotu, kde nevidíme opravdu nic. Rozum už nám nepomáhá v cestě, podobně smysly: můžeme si představit, že jde o chvíle, kdy je nám odepřena útěcha ze smysluplnosti toho, co žijeme, děláme, kdy nám všechny obvyklé drobné střípky všednodenní krásy nic neříkají a čím víc druzí mluví o hodnotě všedních darů jako je vůně květiny, jas slunečného dne, přátelské slovo, o vědomí trvalé Boží lásky k nám... , tím větší trápení nám působí, protože právě toto nyní vůbec nepocítíme.

Jan od Kříže doporučuje nechat naše vlastní dovednosti/schopnosti (*habilidad*) stranou: čím méně tu jimi budeme operovat, tím jistěji půjdeme, protože tím víc budeme „kráčet ve víře“ (*va más en fe*).

2V 2: dál o tom, proč je tato fáze temné noci pocíťována jako temná

2V 3

téma poznání, které dává víra

+ proč je noc temná, co k tomu můžeme najít v Písmu

2V 3,1

Jan od Kříže začíná teologickou definicí, tj. že víra je jistý a temný habitus duše, tedy zvyk jednat, jakási její trvalá kvalita, jakost, určitá stálá dispozice k určitému způsobu projevu. Tento „návyk“ vede „k víře v pravdy zjevené Bohem“, tedy k poznání, které je však jiného typu než čistě racionální („přesahuje všechen lidský rozum“).

Jde přitom o přebytek/přemíru světla, které dává víra člověku, odtud vjem temnoty: „světlo víry potlačí a překoná svou přemírou světlo rozumu“.

2V 3,2

nejde však o znehodnocení přirozeného poznání: normální je, že poznáváme díky smyslům, utváříme si představy a obrazy předmětů. „kontaktem s realitou“ tedy docházíme k poznatkům (*noticias*), jejich reflexi a tudíž k poznání. Naopak bez něj bychom nemohli říci opravdu nic, viz příklady, které uvádí Jan od Kříže: když někomu popisují zvíře, které neviděl, musím ho aspoň přirovnat k něčemu, co už viděl, jinak si ho opravdu nemá podle čeho představovat; nebo příklad slepého: jak mu vysvětlit barvy, když zná jen jméno, ale nemá vizuální vjem barvy samotné?

2V 3,3

podobně víra: říká nám něco, co jsme nikdy neviděli ani neslyšeli a není to k čemu řádně přirovnat („protože nic podobného není“). Co nám víra říká nelze smysly dobře uchopit, ale můžeme tomu přesto popřát sluchu („dát souhlas duše“, *consentimiento del alma de lo que entra por el oído*)

2V 3,4

víra ovšem přitom:

nejen **nedává** znalosti a vědění („*noticia y ciencia*“), ale i **odnímá** poznatky a vědění

poznání víry je „beze světla rozumu“, což však neznamená, že by víra měla být iracionální, ale odkazuje se k jinému druhu poznání, přesahujícímu racionální logickou úvahu. Světlem, „dárce“ poznání, či lépe: prostředkem/prostředníkem tu není racionalita a to proto, že se tu dává mnohem víc, takže pro lidský rozum je takové množství poznání tmou.

2V 3,5

jde o cosi tmavého (oblak na břehu Rákosového moře), co přesto osvětluje noc. Víra je temný oblak pro duši, zbavující ji přirozeného světla.

Jan píše „dosud“ noc: než nastane den, „jímž je Bůh v blaženosti, kde už je den“

2V 3,6

víra dává světlo („noc je mým světlem“)

Jan od Kříže stvrzuje, jak je nutné „zůstat ve tmě“, aby na této cestě měl člověk světlo víry – v kontemplaci a sjednocení s Bohem